

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Ε΄.-ΤΕΥΧΟΣ Α΄. ΚΑΙ Β΄.

Ὅδε ἐστὶ περὶ λόγου ἂν θεοτέρου ἄνθρωπος
βουλεύσασθε ἢ περὶ παιδείας καὶ κώτου καὶ
τῶν κώτου εἰκείων. (Πλάτ. Θεάγης.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ

10 — ΟΔΟΣ ΟΜΗΡΟΥ — 10

—
1882

ΝΥΞΕΙΣ ΕΙΣ ΕΡΕΥΝΑΝ

ΤΩΝ ΙΔΙΑΖΟΝΤΩΝ ΤΗ ΝΕΩΤΕΡΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΗ.

A.

Ἐπάρχουσιν ἐν κοινῇ χρήσει παρ' ἡμῖν βαρύτερα ῥήματα δισύλλαβα, τρισύλλαβα, τετρασύλλαβα καὶ καθεξῆς πάμπολλα, ὧν ὁ ἐνεστώσ χρόνος τῆς προστακτικῆς ἐγκλίσεως σχηματίζεται ὁμαλῶς πάντοτε, ὅπως καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ γλώσσῃ, εἰς εὐοῦτως ἔχομεν ἐκ δισυλλάβων μὲν τὰ

βλέπε	θέλε	παίξε	τρίξε
βράζε	θρέφε	πέφτε	φέρνε
γλειῖφε	κάμνε	πίνε	φθάνε
γνέθε	κλέφτε	πλάθε	πλένε
γράφε	κόφτε	ράφτε	χάφτε
δένε	κράζε	σχίξε	χύνε
δέρνε	λύνε	σχύφτε	στήνε
θάφτε	νίβε	στάζε	ψῆνε
στρέφε	ξαῖνε	τάζε	ξύνε

τρίβε καὶ ἄλλα,

ἐκ τρισυλλάβων δὲ τὰ

ἄκουε	γέμιζε	λάβαινε	σάρωνε
ἄλεθε	δάνειζε	μάβαινε	σήκωνε
ἄλειφε	δούλευε	μάλαζε	φύλαγε
ἄνοιγε	ζούλευε	ὄμνεγε	φώναζε
ἄρμεγε	θέριζε	πάλαιβε	χάραζε
		πείραζε	χώνευε
			χώριζε καὶ ἄλλα,

ἐκ τετρασυλλάβων δὲ καὶ καθεξῆς τὰ ἀρμάθιαζε
 ἀρράβωνιαζε
 μακάριζε καλοκάρδιζε
 ἀλώνιζε ὀρμήνευε κλωθογύριζε
 ἀρμένιζε πετάλωνε παραμόνευε
 καλάμιζε συμμάζωνε περνοδιάβαινε
 κοπάνιζε συνδαύλιζε πινάκιζε
 κοσχίνιζε τηγάριζε συμπεθέριαζε
 χαμήλωνε ξεροκατάπινε
 σπιτονοικοκύρευε κτλ.

Ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ῥημάτων τούτων ὁμάδι, τῇ τῶν δισυλλάβων, ἐπίτηδες οὐδὲν κατελέξαμεν τῶν πρὸ τοῦ ω τοῦ ἐνεστώτος ἐχόντων σύμφωνον οὐρανισκόφωνον, διότι ἐν αὐτοῖς περίεργόν τι συμβαίνει, ὅπερ ἀγνοοῦμεν ἂν μέχρι τοῦδε παρατηρήθη. Εἶναι αὐτὰ πρῶτον πάνυ ὀλίγα, ἴσως μόνον δεκατρία ἐν συνόλω, τάδε·

λέγω	πλέκω	βήχω
στρέγω	στέκω	βρέχω
σφίγγω	τρώγω	ἔχω
φέγγω	φεύγω	ζέχω
		τρέχω (διότι ἐξατ-

ῥῶ τὰ διαφορούμενα καίγω (καίω), κλαίγω (κλαίω), πλέχω (πλέω), ἴμπήγω (ἴμπήχνω).

Ἐπειτα ἐκ τούτων τῶν δεκατριῶν τὸ φεύγω, τὸ στέκω καὶ τὸ τρέχω, δηλ. ἀνὰ ἓν ἐξ ἐκάστης τῶν τριῶν ὁμάδων τῶν ἐχουσῶν τὰ διάφορα οὐρανισκόφωνα γ, κ, χ, καὶ πρὸ τούτων τὸ φωνῆεν ε, σχηματίζουσιν ἀνωμάλως τὴν προστακτικὴν τοῦ ἐνεστώτος ὅχι εἰς ε, ἀλλ' εἰς α· φεῦγα, στέκα, τρέχα.

Δια τί ἄρα γε καὶ πότε τοῦτο ἐπῆλθεν εἰς τὴν γλωσσάν ἡμῶν τὴν κοινῶς ὀμιλουμένην; Ἡ ἀρχαία οὐδεμίαν τοιαύτην ἀνωμαλίαν ἔχει, ὅσον ἡμεῖς ἠξεύρομεν. Ὅθεν ὑποβάλλομεν τὸ ζήτημα εἰς τοὺς περὶ τὴν φωνολογίαν ἢ φθογγολογίαν τῶν γλωσσῶν καταγινομένους, μήπως εὕρωσιν ἀνάλογά τινα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ

ἢ ἐν ἄλλαις γλώσσαις καὶ ἀνακαλύψωσιν ἅμα καὶ τὸν λόγον τοῦ συμβαίνοντος.

Ἴνα δὲ μὴ ἡ εἰς α αὕτη προστακτικὴ θεωρηθῇ ἀπλῶς ὡς γενομένη κατ' ἀναλογίαν τῆς εἰς α τῶν περισπωμένων ῥημάτων, ἦν, ὡς γνωστόν, σχηματίζομεν οὐ μόνον ἐκ τῶν εἰς α ω, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν εἰς ε ω, λέγοντες κοινῶς καθ' ἅπασαν σχεδὸν τὴν Ἑλλάδα, βοήθα, εὐλόγα, μέτρα, τήρα, (1) χτύπα κτλ., ἃς προσθέσωμεν ἐνταῦθα ὀλίγας παρατηρήσεις εἰδικῶς περὶ ἀλλοίων τινῶν εἰς α προστακτικῶν, οὗ γινομένου ἴσως διακριθῇ πλειότερον τὸ πάθος τῶν τριῶν ἐκείνων φεύγα, στέκα, τρέχα.

Τὸ κύττα ὅπερ ἀκούεται ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ὅχι πανταχοῦ, θὰ εἶναι ἢ ἀποκεκομμένον ἐκ τοῦ κύτταξε (2) ἢ ἐσχηματίσθη ὡς ἐξ ἀσυναιρετοσυνηρημένου τοῦ κυττάω—κυττώ, ὅπερ μοι φαίνεται ὅτι λέγεται που, καθὼς καὶ τὸ κυλίω ἀντὶ κυλίω, καὶ τὸ τσακῶ δέ, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ἀντὶ τοῦ τσακῶνω.

Ὡσαύτως τὸ ἀνώμαλον ἔλα, ὃν ἴσον τῷ ἔλθέ, δηλ. ἀόριστος, δὲν πρέπει ἐν ταύτῃ τῇ ζητήσῃ νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν. Ἄγνοοῦμεν δὲ ἂν ὑπάρχει παρ' ἡμῖν που ἐν χρήσει ἢ παλαιὰ προστακτικὴ ἔρχου, (3) ἢ ἀνώμαλόν τι ἔρχω καὶ ἐξ αὐτοῦ ἔρχε. Κάπως ὁμως περιφέρεται εἰς τὴν μνήμην μου ὡσάν νὰ ἤκουσά ποτε παρὰ Τηνίας γυναικὸς λεξεῖδιά τινα οὕτως ἠχοῦντα ἀντὶ τῶν κοινῶς εἰθισμένων ἔρχομαι καὶ ἔλα.

Τῶν παλαιῶν δὲ κατὰβα, ἀνάβα εἶναι ἀντίστοιχα τὰ νεωτερικὰ ἀναίβα ἢ ἀνέβα, κατὰίβα ἢ κατέβα, ὡς καὶ τὰ ἔβγα,

(1) Ἄλλα τινα τῶν τοιούτων ῥημάτων διαφοροῦνται, λ.χ. πάτει καὶ φίλει λέγει ὁ Ἄθαν. Χριστόπουλος, ἀλλ' ἐν ταῖς Παροιμίαις τοῦ Βενιζέλου (ἐν Ἑρμουπ. 1867) εὗρισκω τὸ «καρδιά καθαρά καὶ πάντα ὅπου θέλεις.» πάντα δὲ καὶ ἐν τῇ πατρίδι μου Ἀδριανουπόλει συνηθίζεται, ἐνθα καὶ τὸ «φίλα χέρι» συνηθέστατον.

(2) Εἶχομεν ταῦτα γράψει πρὸ πολλοῦ, ὅτε ἐν τῇ Δημοτικῇ ἀνθολογίᾳ τοῦ Μ. Δελέκου τῇ ἐκδοθείσῃ τῷ 1868, ἐνετύχομεν δις τῷ μάζο ἀντὶ τοῦ μάζωξε ἢ μάσε, ἐν σελ. 104—5. Τοῦτο δὲ τὸ μάζο ἔνεκα τοῦ ο ἄς μὴ τὸ ὑπολάβῃ τις ὅτι εἶναι ὁ ἀποκεκομμένος κατὰ ἐν ν ἀρχαῖκός ἀόριστος ὁ εἰς ον, διότι οὗτος βεβαίως ἀπωλέσθη ἀνεπιστρεπτεῖ.

(3) Σονήθως λέγομεν νὰ ἔρχεσαι.

ἔμπα, ἀλλ' εἶναι ταῦτα ἀόριστοι, καὶ σώζονται οἱ ἐνεστῶτές των ἀναίβαινε, καταίβαινε, ἔβγαινε, ἔμπαινε.

Ἦκουσα δὲ παρὰ Ἑπειρώτου καὶ προστακτικὴν σ τ ἄ κ α, ἣν ἔχει καὶ ὁ Βηλαρᾶς εἰς τὰ ποιήματά του ἀντὶ τῆς κοινῶς ἐθιζομένης σ τ ἔ κ α ἢ σ τ ἄ σ ο υ, ἣτις ποίου χρόνου εἶναι ἀγνοῶ. ⁽¹⁾ Ἐν τῇ παλαιᾷ γλώσσῃ εὔρηται τὸ σ τ ἄ ἐν τῇ φράσει «στᾶ, στᾶ· σὺ λούει.» (Ἴδε Ὀλυμπιόδ. παρὰ Φωτίῳ ἐν Μυριοβίβλῳ, κώδ. 80, σελ. 60 τῆς ἐκδ. Bekker), ὅπερ στᾶ δὲν προστακτικὴ, ὅλως ὁμόηχος τοῦ Λατινικοῦ sta, ἀπορῶ πῶς δὲν ἀναφέρεται εἰς ὅσα λεξικά ἢ γραμματικά ἢ βιβλία ἀνωμάτων ῥημάτων ἀνοιξα. Τὸ ἐγνώριζα δ' ἐγὼ παῖς ἔτι ὦν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας τοῦ Γρηγορίου Παλιουρίτου (ἐν τῷ περὶ παιδιῶν καιφαλαίῳ), ἐνθα ἦτο παρεντεθειμένη ἢ ἐκ τοῦ Φωτίου φράσις ⁽²⁾ Πᾶς δέ τις ἐξ ἡμῶν δὲν ἀγνοεῖ τὸ ἀνάστα ὁ Θεός!

Ταῦτα μὲν λοιπὸν οὕτω. Ὡς ἐκ περισσοῦ δ' ἔτι καὶ ὑπομνηστικῶς λέγομέν τινα περὶ τοῦ κατὰ ἀόριστον τύπου τῶν ἀνωτέρω δώδεκα ἐκείνων ῥημάτων δισυλλάβων (πλὴν τοῦ στέκω), περὶ οὗ ἤδη ἐρρέθησαν τὰ ῥητέα.

Τοῦ φεύγω καὶ τοῦ τρέχω ὑπάρχουσι νῦν ἀόριστοι προστακτικῆς ἐν χρήσει τὸ φύγε (ἢ φηῦγε) καὶ τὸ τρέξε (ἢ δράμε) τοῦ σ τ ρ ἔ φ ω, π λ ἔ κ ω, β ἦ χ ω, β ρ ἔ χ ω ὑπάρχουσιν ὡσαύτως προστακτικαὶ στρέξε, πλέξε, βῆξε, βρέξε, τῶν δὲ λέγω τ ρ ῶ γ ω ὄχι, ἀλλὰ λέγομεν· εἶπέ, φάγε. Τοῦ δε ἔχω ὅλως λείπει ἀόριστος· διότι τὰ παλαιὰ σχέθι ἢ σχέες εἶναι ἀνήκουστα τὴν σήμερον. Τὸ δὲ πρόσεξε, ὅπερ νῦν ἱκανῶς εὔχρηστον, ἀμφιβάλλομεν πολὺ, ἀν εἶναι κτήμα γνήσιον τῆς πατροπαραδότου δημοτικῆς γλώσσης, ὡς ἀκόμη καὶ οἱ ἐνεστῶτες προσέχω καὶ

(1) Ἐν ἀρθρῳ Ἰστημι (Ἰσταμαι τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Ἐρ. Στεφ. τῆς Παρισ. ἐκδᾶς. εὕρισκω τάδε· Στάκω, Sto. VV. LL. Sed potius στάσκω.scrib.— Ἄρα ἠπιστήθη ὁ τύπος.

(2) Ἐξ ἀνακοινώσεως, γενομένης μοι παρὰ τοῦ λογίου Κωνστ. Κοντοπούλου, σημειωθήτω ὡδε, ὅτι τὸ παλαιὸν τοῦτο. «στᾶ» ὡς β'. πρόσ. τῆς προστακτικῆς σώζεται ἐν Εὐξεινῷ πόντῳ ἐν ταῖς ἀπὸ Οἰνῆς μέχρι Τραπεζοῦντος παραλλοῖς καὶ μεσογειοῖς πόλεσι καὶ χωρίοις.

πρόσεχε. Ἴσως ἐμβήκαν ταῦτα εἰς χρῆσιν ἐκ τῶν βιβλίων διὰ τῶν λογιωτάτων. Τοῦ φέ γ γω καὶ τοῦ σφί γ γω ὑπάρχουσιν ἀόριστοι φέξε καὶ σφίξε· ἀλλὰ τὸ φέγγω τοῦτο καὶ τὸ σφίγγω, ἔνεκα τῶν δύο ἐν αὐτοῖς γ καὶ τῆς ἰδιαζούσης προφορᾶς των, εἶναι ἀλλοιότερα τῶν ἄλλων ῥημάτων· τοῦ ζέχω τέλος ἀπίθανον ὅλως μοι φαίνεται νὰ ὑπάρχη προστακτικὴ ἀορίστου ἢ καὶ ἐνεστῶτος· καὶ ἴσως τριτοπροσώπως μόνον εἶναι εὐχρηστον τὸ ζέχει (=βρωμᾶ πολὺ.) Θὰ εἶναι δὲ τὸ ῥῆμα τοῦτο ὄχι ἄλλο ἢ τὸ παλαιὸν ζέω, προφερόμενον παχύτερον, καθὼς καὶ τὸ πλέχω (=πλέω) ἐν τῇ φράσει « πλέχει τὸ λάδι ἐπάνω εἰς τὴν φάβαν» καὶ ἄλλως.

B.

Ἡ εἰς ε κλητικὴ τῶν δευτεροκλίτων ἀρσενικῶν ὀνομάτων, οὐσιαστικῶν τε καὶ ἐπιθέτων καὶ μετοχῶν, διεσώθη ἐκ τῆς παλαιᾶς γλώσσης εἰς τὴν ὀμιλουμένην, ἀλλ' ὄχι ἄνευ τινῶν ἐξαιρέσεων πάνυ περιέργων. Τὰ κατὰ τὰς ἐξαιρέσεις δὲ ταύτας δὲν διευκρινήθησαν μέχρι τοῦδε, ὅσον ἐμοὶ γνωστόν.

Ὅτι τὰ ὀξύτονα πάντα ἀνεξαιρέτως οὐσιαστικά τε καὶ ἐπίθετα, (ὡς καὶ μία ἀντωνυμία,) ἔσωσαν τὸ ε, δὲν πρέπει, νομίζω, νὰ ὑπάρχη καμμία ἀμφιβολία. Ἴδού τινα παραδείγματα·

βουβὲ	σπανὲ	θεέ	ἀετὲ	
ἐχθρὲ	στραβὲ	οὐρανὲ	προεστὲ	αὐτέ.
δροσερὲ	τρανὲ	Χριστὲ	πιστικὲ	
κακὲ	τρελλὲ	σταυρὲ	γραμματικὲ	
καλὲ	τυφλὲ	υἱὲ	πνευματικὲ	
κουλὲ	φτωχὲ	ἀδελφὲ	βασιλικὲ (τὸ ἄνθος)	
κουτσὲ	χονδρὲ	ἀνεψιὲ	ποντικὲ	
λωλὲ	χρυσὲ	γαμβρὲ	πετεινὲ	
μικρὲ	ψηλὲ	πεθερὲ	λογισμὲ	
μωρὲ		ἰατρὲ	σταυραετὲ	
νιὲ				

ξανθὲ
 ξηρὲ
 ὀρφανὲ
 παλαβὲ
 ποταπέ (1)

Ἔτι δὲ καὶ ἔθνικὰ ὀνόματα ὀξύτονα τὸ Ῥωμιὲ καὶ Ὀβριὲ καταλεκτέα ἐνταῦθα, πολὺ δὲ πλείονα τὰ ἐκ πόλεων ἢ νήσων σχηματιζόμενα, οἷον Κρητικέ, Τηνιακέ, Θιακέ, Παξινέ, Ζακυνθινέ, Αρτηνέ, Παργηνέ, Πατρηνέ, Παριανέ, Σμυρنيέ, Συριανέ κτλ.

Ὡσαύτως φαίνεται ὅτι καὶ πάντα τὰ προπαροξύτονα ἔσωσαν τὸ ε, οἷον·

ἀδιάντροπε	ἄγγελε	Ἀλέξανδρε
ἄσχημε	ἄνθρωπε	Θόδωρε
γλήγορε	γάιδαρε	Καيسάριε
θεοκατάρατε	γεράλαφε	Κύριλλε
θεοπάλαβε	δάσκαλε	Λάζαρε
κακόμοιρε	διάβολε	Πολύκαρπε
καλοῤῥίζικε	ἡγούμενε	Στέφανε
καλότυχε	θάνατε	Ὀλυμπε
κάτασπρε	καλόγερε	Κίσσαβε
λογιώτατε	ἑξάδελφε	Ἀργυρόπουλε
μεγαλοδύναμε	ἑπίσκοπε	Κωστόπουλε κτλ.
ὄμμορφε	πρόδρομε	
πλατύφυλλε	πρωτοσύγκελλε	
σύντροφε		

Ἔως ἐδῶ ὑπάγαμεν καλά, καί, ἂν ἡ πολυτυπία τῶν γλωσσῶν ὡς ἐμφαίνουσα δύναμιν τοῦ διασκεπτικοῦ νοῦ θεωρῆται δικαίως προτέρημα, νικῶμεν τοὺς Ἴταλοὺς, οἱ ὅποιοι ἀπέβαλαν τὸ κλητικὸν ἐ τῆς Λατινικῆς.

(1) Ὅσα ἐν ταύτῃ τῇ πραγματείᾳ παρεθέσαμεν παραδείγματα πάντα ἐκ συλλογῶν δημοτικῶν ἐντύπων τὰ ἐλάβαμεν, λ. χ. τοῦ Α. Passow, N. Tommaseo, Γ. Χασιώτη, Μ. Δελέκου, Βενιζέλου κλ. διὰτι δὲν ἐθαῤῥεύθημεν εἰς μόνον τὸ μνημονικὸν μας.

Ἄλλ' ἐν τοῖς βαρυτόνοις ἄρχονται αἱ μεταβολαὶ καὶ αἱ ἀνωμαλῖαι, γινόμεναι ὄχι εὐεξήγητοι.

Καὶ ἐν μὲν ταῖς μετοχαῖς εἶναι βέβαιον, ὅτι ἐτηρήθη ἀνεξαιρέτως τὸ κλητικὸν ε, οἷον ἐν τοῖς

ἀγαπημένε	κολασμένε	πεινασμένε
θεοσκοτωμένε	ξακουσμένε	πομπιωμένε
καμμένε	ἵπαινεμένε	χαμένε κτλ.

Ἐν δὲ τοῖς ἐπιθέτοις καὶ οὐσιαστικοῖς οὐδαμῶς φαίνεται τὸ αὐτό, διότι λέγομεν μὲν

ἄγιε	βάτε
δόλιε	δράκε (1)
κύριε	δυόσμε
μαῦρε	ἥλιε
μεγάλε	πόνε
ξένε	σκῦλε
σκλάβε	τράγε
φίλε	ὑπνε
	φοῦρνε

ἀλλὰ τοῦ γέρου ἢ κλητικὴ εἶναι γέρο, καὶ τοῦ διάκου διάκο καὶ τοῦ λύκου λύκο καὶ τοῦ μπούφου μποῦφο· τοῦ δὲ δεινοῦ δαίμονος τοῦ Χάρου ἢ κλητικὴ, ὡς φαίνεται, διαφορεῖται· διότι λέγεται μὲν Χάρε, ἀλλὰ καὶ Χάρο ἀπαντᾷ ἐν ταῖς συλλογαῖς τῶν δημοτικῶν τῆς Ἑλλάδος ἄσμάτων. Οὕτως αὐτόθι διαφορεῖται καὶ τὸ μύλε καὶ μύλο, ἂν οἱ ἐκδόντες αὐτὰς θεωρηθῶσι κατὰ πάντα ἀξιόπιστοι.

Δὲν τολμῶμεν δὲ ἐνταῦθα νὰ κλητεύσωμεν μάρτυρας· δισύλλαβα ἄλλα οὐσιαστικὰ πρὸς ἀντιπαράθεσιν τῆς τοιαῆς δε αὐτῶν ἢ τοιαῆς δε ἐν τῇ κλητικῇ καταλήξεως, διότι πολλὰ τῶν τοιοῦτων, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των, πιθανὸν εἶναι ὅτι οὐδ' ἐξηνέχθησάν ποτε κατὰ ταύτην τὴν πτώσιν ἐκ δημοτικοῦ στόματος, ὅποια λ. χ. τὰ βό-

(1) Τὸ δράκε τοῦτο εἶναι ἐκ Τραπεζουντίου ἄσματος, ἐν ἄλλοις δ' ἄλλων τόπων ἄσμασι καὶ παραμυθίαις ἀπαντᾷ καὶ τὸ δράκο. Οὕτω διαφορεῖται καὶ τὰ πόνε καὶ πόνο. Ἴδε Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ ἔθνολογικῆς ἐταιρίας τῆς Ἑλλάδος, 1883, σελ. 5—7, ἐνθα καὶ τὸ στρόφο εὑρηται μετὰ τοῦ πόνο.

λος, δρόμος, Γοῖκος, νόμος, πόθος, τόπος, τρόπος, φόβος. Ἄλλα δέ τινα ἀκούονται μὲν καὶ ἐκ στομάτων δημοτικῶν, ἀλλὰ δὲν φαίνονται ἀξιόχρεοι μάρτυρες εἰς ταύτην τὴν γραμματικὴν δίκην, διότι εἶναι ἐκκλησιαστικῆς προελεύσεως, ὅποιον λ. χ. τὸ αὐιὲ καὶ λόγε τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ «εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ» καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτο. Ὡσαύτως τὸ «κόσμε ψεύτη», τὸ ἐν τῷ γνωστοτάτῳ ἄσματι τῆς Φαρμακωμένης τοῦ Σολομοῦ, δὲν φέρομεν ἐνταῦθα πρὸς αὐξήσιν τῶν τηρησάντων τὸ ε τῆς κλητικῆς, ὡς μὴ ὄντες βεβαιότατοι, ἂν ὁ ποιητὴς τὸ ἔλαβεν ἀμέσως ἐκ τοῦ στόματος τοῦ λαοῦ, (ὅπως φαίνεται πιθανόν, ὅταν ἐνθυμηθῇ τις τὸ συχνὸν ἔτι καὶ νῦν ἐν Ἀθήναις ἐπιφώνημα τῶν ἐνεθυμιά φιλοσοφούντων Τουρκιστί· ἄ μωρὲ καχπέ ν του νι ἄ! = κόσμε) ἢ ἂν κατ' ἐλευθέραν ἰδίαν κρίσιν καὶ ἄδειαν ποιητικὴν τὸ ἔκρινε παραληπτέον ἐκ τῆς τῶν λογίων χρήσεως.

Ἐπειτα τῶν ἐθνικῶν ὀνομάτων, πλὴν ἴσως μόνον τοῦ Ταῦρκε, (Οὐγγρε, Ἀλλαμάννε¹) καὶ τοῦ προπαροξυτόνου Βούργαρε, τὰ ἄλλα σχεδὸν πάντα ἔχουσι τὸ ο ἐν τῇ κλητικῇ, οἷον·

Φράγκο
Φραντσέζο
Τεδέσκο
Μπαβαρέζο
Ἐγγλέζο κτλ.

Ὡσαύτως δὲ καὶ πολλὰ, πλεῖστα κύρια ὀνόματα ἀνθρώπων, βαπτιστικά τε καὶ οἰκογενειακά, ὁμοίως ἐκφέρονται, μάλιστα μὲν τὰ δισύλλαβα, ἀλλὰ καὶ τινα πλειόνων συλλαβῶν, οἷον·

Βάσο

Δῆμο

Δράκο

Γεῶργο (ὅταν εἶναι ἐκ τοῦ Γεῶργος καὶ ὄχι ἐκ τοῦ Γεώργις, ὅτε ποιεῖ Γεώργι)

(¹) Τὰς δύο ταύτας ἐθνικῶν ὀνομάτων κλητικάς ἔχω ἀκούσει ἐν παραμυθίῳ, ὅπερ ἴσως δὲν ἐξεδόθη μέχρι τοῦδε. Ἡ ὅλη φράσις τοῦ διηγήτορος εἶχεν οὕτως· «Οὐγγρε Οὐγγρε καὶ Ἀλλαμάννε, πάρτε τὴν κεράτσα Λεδαδειά κ' ἐλάτε.» Πιθανὸν δὲ μοι φαίνεται, ἔτι ἐπὶ ἱστορικῆς βάσεως τῶν μεταϊωνικῶν ἢ Τουρκικῶν χρόνων θὰ ἦτο πεπλασμένον τὸ παραμύθιον.

Ζάχο		
Λάζο	Παῦλο	Ἄλέχο
Μάρκο	Πέτρο	Πανάγο
Μήτηρο	Σπύρο	Καρακίτσο
Νίκο	Φώτο	Μαντζάκο κτλ.

Οὕτω περίπου ἔχουσι ταῦτα, περὶ ὧν σήμερον γράφομεν φρονοῦντες δέ, ὅτι χρήζουσι περαιτέρας ἐρεύνης καὶ εἶναι ἄξια αὐτῆς, λυπούμεθα μόνον ὅτι ὄχι ἐπαρκές ὑλικὸν προσηγάγομεν εἰς τοὺς θελοντας νὰ δοκιμάσωσι τὴν λύσιν τῶν προφαινομένων ἀποριῶν, ἧς οὐδὲ ἠψάμεθα ὅλως ἡμεῖς. Ἐλπίζομεν ὅμως, ὅτε ἐκ τῶν νύξεων τούτων λαμβάνοντες ἄλλοι νεώτεροι ἀφορμὴν θὰ φιλολογήσωσιν εὐδοκίμως. (1)

(1) Τὸν μακαρίτην Μαυροφρύδην ἔτε ἔγραψε τὸ πολὺπενόν του σύγγραμμα «Δοκίμιον ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης» (τυπωθὲν ἐν Σμύρνῃ τῷ 1871), ἔβλαψε πολὺ ἢ ὑπέρμετρος προσοχὴ ἦν ἔδωκεν εἰς τοὺς πρώτους ἀπὸ τῶν Πελασγικῶν χρόνων σχηματισθέντας γραμματικὸς τύπους, ἐνῶ δὲν ἀπῆτει τοῦτο τὸ δοθὲν αὐτῷ ἐν ἔτει 1856 πρόγραμμα τοῦ διαγωνίσματος. Ὅθεν παρεῖδε πολλὰ ἰδιάζοντα τῇ νῦν συνηθείᾳ, εἰς ἃ μάλιστα εὐκταῖον ἦτο νὰ προσέξη. Οὕτω ἐν σελ. 489, ἐνθα βραχὺν ποιεῖται λόγον περὶ κλητικῆς πτώσεως, ἐμνημονεύθησαν μὲν τὰ τῶν ἀρχαίων ἄνα, Σαπφοῖ, Σώκρατες κττ. ὡς καὶ τὴς Σανσκριτας ἔθος, ἀπλῶς δ' ἐγράφησαν ἐν παρενθέσει ἐκ τῆς νεωτέρας ἡμῶν φωνῆς μόνον τὰ παπᾶ, φαγᾶ, δέσποτα καὶ δεσπότη, Νικόλα, Πέτρο, Παῦλο, Δημήτρι, ἄνευ τινός διαστολῆς ἢ διασαφήσεως. Ὁ δὲ Γερμανὸς Mullach ἐν τῇ Γραμματικῇ του τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης, τῇ ἐκδοθείσῃ τῷ 1856, οὐδὲ ὅλως ἐμνημόνευσε τῆς εἰς ο κλητικῆς. Ὁ δὲ Ἴταλὸς Morosi ἐν τῷ βιβλίῳ του *Dialectti greci della terra d'Otranto*, τῷ ἐκδοθέντι τῷ 1870, λέγει «ἐν ὀλίγοις ὀνόμασι σαλεύει ἡ χρῆσις τοῦ κλητικοῦ ε καὶ ο, καὶ λέγεται παρ. χάρ. ὦ τάνατε καὶ ὦ τάνατο, ὦ ἄνθρωπε καὶ ὦ ἄνθρωπο, ἐν πασι δὲ τοῖς ἄλλοις ἀπωλέσθη ὅλως ἡ εἰς ε κατάληξις». Ἀλλὰ βέβαια ὁ λόγος ὁ ἡμέτερος δὲν εἶναι περὶ τοῦ ἰδιώματος τῶν ἀποξενωθέντων ὅλως ἐν Ἰταλίᾳ Ἑλλήνων, ἀλλὰ περὶ τοῦ τῶν κατοικοόντων ἐπὶ τὰδε τοῦ Ἴονίου πελάγους.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ.